

ÅRET 2013 VED ATFERDSSENTERET:

FORSKNINGSAVDELINGEN

Driftsåret 2013 har vært et aktivt og produktivt år for forskningsavdelingen med videreføring av flere store prosjekter og oppstart av enkelte nye.

Blant de store prosjektene har forskningsprosjektet om den skoleomfattende PALS-modellen avsluttet datainnsamlingen, og arbeidet med å analysere data og skrive ut resultater er påbegynt.

Det longitudinelle prosjektet *Barns sosiale utvikling*, som er delfinansiert av Norges Forskningsråd (NFR) gjennom programmene VAM og Utdanning 2020, og som er blitt videreført i samsvar med tidsplanen, kan notere høy deltakelse både blant familier og lærere. NFR har også gitt støtte til en bistilling for en av BONDS' samarbeidspartnere (Eric Dearing), noe som styrker den internasjonale samarbeidsprofilen i prosjektet.

I det tredje av de store prosjektene, *Tidlig innsats for barn i risiko* (TIBIR), er evalueringen av modulen for konsultasjon til lærere og førskolelærere godt i gang, og tilgangen på forskningsdata har vært god. Både PALS, BONDS og TIBIR vil bli videreført i 2014.

Et nytt forskningsprosjekt knyttet til Funksjonell Familieterapi (FFT) er påbegynt, men har fått en litt treg start fordi tilgangen på saker har vært mindre enn planlagt. Flere tiltak er imidlertid satt i gang for å øke antall deltakende familier.

Videre er samarbeidet med RBUP Øst og Sør om implementering av den multimodale generalistmodellen MATCH videreført av forskningsavdelingen og utviklingsavdeling barn.

Et tilsvarende samarbeidsprosjekt er startet med Spedbarnsnettverket ved RBUP om tidlig intervensjon for barn og utsatte familier.

Et europeisk samarbeid om «Pediatric Conduct disorder» (TRUST) resulterte i en EU-søknad, men den nådde ikke opp i konkurransen om forskningsmidler.

Publikasjoner, konferanser og seminarer

I løpet av 2013 har flere av prosjektene bidratt med data til internasjonale publikasjoner, både i bok og artikkelform, og det er publisert kapittelbidrag til internasjonale antologier.

Det har også vært høy aktivitet når det gjelder bidrag på internasjonale og nasjonale forsknings- og fagkonferanser. Forskningsavdelingen bidro blant annet på den internasjonale konferansen om implementering i Linköping, på SRCD-konferansen (Society for Research on Child Development) og SPR (Society for Prevention Research).

Forskningsavdelingen har også i 2013 hatt to interne forskerseminarer som etter etablert mønster har bestått av presentasjon, gjennomgang og vurdering av forskningsprosjekter og publikasjoner.

Fellesfaktorer og programfaktorer

Blant sentrale temaer som har vært på dagsordenen i Forskningsavdelingen inngår forholdet mellom *fellesfaktorer og programfaktorer*, det vil si spørsmålet om den relative betydningen av behandlingsintegritet og terapeutisk allianse. Dette har vært tema for en artikkel om terapeutisk allianse og behandlingsintegritet som prediktorer for eksternaliserende problematferd i PMTO (Hukkelberg & Ogden), for en debatt i *Tidsskrift for Norsk Psykologforening* (Kjøbli & Ogden) og tema for et seminar på Nasjonal fagkonferanse (Thøgersen & Ogden).

I *Barns sosiale utvikling* har det vært stor faglig og allmenn interesse rundt temaer som tidlig utvikling og tidligintervensjon, og rundt spørsmålet om kvalitet i barnehagen. Det siste har særlig vært knyttet til spørsmål om konsekvensene av tidlig barnehagestart, oppholdstid i barnehagen og strukturell kvalitet (som gruppeinndeling og personaltetthet).

Positiv atferdsstøtte i skolen – en longitudinell evaluerings- og utviklingsstudie

Forskningsprosjektet ledes av Mari-Anne Sørli og handler om evaluering av skoleomfattende forebygging av atferds- og mestringsproblemer i skolen, samt problemløsende innsatser for elever med – eller i risiko for utvikling av – mer alvorlige problemer. Medarbeidere på prosjektet er også Asgeir Olseth og Torbjørn Torsheim. I perioden 2007–2012 ble ca. 12 000 elever fulgt gjennom grunnskoleløpet (fra 4. klasse). Sekstifem skoler spredt ut over landet deltok i den longitudinelle studien. Data ble innhentet ved 6 målepunkt over fire suksessive skoleår både fra skolens ledelse, de ansatte (ca. 3500), elever (4.–7. trinn) og deres kontaktlærere, samt et tilfeldig utvalg foreldre (ca. 2700).

Studiens målsetting er:

- a. å undersøke kort- og langtidseffekter av den skoleomfattende intervensjonsmodellen PALS, herunder hvilken betydning bl.a. skolens «readiness» og implementeringskvalitet har for tiltaksutbytte,
- b. å evaluere utbyttet av en kortversjon av PALS og
- c. å studere utviklingen av atferds- og mestringsproblemer over tid i et utvalg skoler (kontrollgruppe) som driver «business as usual» (BAU). Risiko- og innvandrerelevens utvikling og tiltaksutbytte vil bli spesielt studert.

Studier av den individuelle utviklingen hos en stor gruppe elever over flere skoleår, og studier der en følger utviklingen i et større utvalg skoler over lengre tid, har ikke tidligere blitt gjort i Norge. Dette er også den første omfattende norske evalueringen av skolebaserte intervensjoner for forebygging av alvorlige atferdsproblemer. Omfanget av resultatanalyse, resultatformidling og internt/eksternt samarbeid har i 2013 vært i samsvar med kapasiteten på prosjektet.

Evalueringen av Funksjonell Familieterapi

Evalueringen av Funksjonell Familieterapi (FFT) ble igangsatt i mai 2013, og i løpet av året har vi startet innsamling av data i Region Vest (Stavanger), Region Sør (Skien) og i Region Midt-Norge (Trondheim). I studien vil cirka 250 familier med ungdom i alderen 11 til 18 år

der ungdommen har, eller er i ferd med å utvikle, atferdsvansker inkluderes. Familier som blir henvist gjennom det kommunale barnevernet til Bufetats fagteam, vil få anledning til å delta.

Designet er et kombinert randomisert kontroll effectiveness studie- og prosessutfall design. Ved deltakelse blir familier tilfeldig fordelt mellom et tilbud om FFT-behandling og et tilbud om familieterapi ved et familievernkontor. Måletidspunkt er før behandlingsstart (T1), seks måneder etter behandlingsstart (T2) og ved oppfølging 18 måneder etter behandlingsstart (T3). Det benyttes et multi-informant design. Terapeutisk allianse, prosesser i terapi, opplevd støtte og behandlingsintegritet måles/undersøkes månedlig mellom T1 og T2 gjennom telefonintervju med primæromsorgsgiver og ungdom.

Informantene er ungdommene selv, deres terapeuter, veiledere (som vurderer metodeintegritet til terapeuten), foresatte og lærere. Til sammen har vi nå 23 familier som har takket ja til å være med i studien, og som er randomisert og testet ved oppstart. Mange av dem er også godt i gang med de månedlige telefonintervjuene. De første familiene har også blitt testet seks måneder etter behandlingsstart (T2).

Barns sosiale utvikling (BONDS)

I *Barns sosiale utvikling* pågår fremdeles datainnsamlingen i forbindelse med skolestart og start i andre klasse, og arbeidet med klargjøring, bearbeiding og publisering av data er i rute.

Datainnsamlingen ble påbegynt i 2006, og ved utgangen av 2013 foreligger det planer om og finansiering til å følge barna fram til og med 2. klasse.

Forskningsteamet som er knyttet til prosjektet utgjøres av faste forskere og stipendiater. I 2013 omfattet dette Ane Nærde (forsker), Henrik Daae Zachrisson (forsker), Harald Janson (forsker 20 %), Kristin Nordahl (ph.d.-stipendiat), Agathe Backer-Grøndahl (ph.d.-stipendiat), Imac Maria Zambrana (post doc.-stipendiat), Martina Narayanan (post doc.-stipendiat) og Terje Ogden (prosjektleder). Logistikkteamet inngår også i prosjektgruppen (se nedenfor).

Omtrent 130 barnehager har bidratt med informasjon om barnas atferd og trivsel i barnehagen ved 2, 3 og 4 år, samt om ulike forhold og kvaliteter ved hver enkelt barnehage. Det innhentes også informasjon om hvilke strukturerte skoleforberedende aktiviteter barnehagene gjennomfører.

Fra høsten 2012 ble det igangsatt datainnsamling på de aktuelle grunnskolene der det innhentes informasjon om barnas sosiale og faglige tilpasning og utvikling fra deres kontaktlærere. Dette ble videreført høsten 2013 forbindelse med skolestart (for første årskull), og med overgangen til 2. klasse (for andre årskull).

Det har vært noen utskiftninger i intervjuerstaben i løpet av 2013, der i alt 11 intervjuere har vært engasjert i datainnsamling i løpet av året. Ved utgangen av 2013 var all datainnsamling i familiene og i barnehagene opp til 5 år fullført. Av datainnsamling i barnehagene gjenstår kun intervjuene om skoleforberedende aktiviteter for det siste årskullet. Prosjektet har fortsatt en høy deltakerprosent og datainnsamlingen går som planlagt. I 2013 har arbeidet med databasene for analyser hatt god progresjon, hvilket muliggjør produksjon av nasjonale og internasjonale forskningsartikler med bruk av longitudinelle data av høy kvalitet.

Bevilgningene fra henholdsvis VAM-programmet (Velferd, arbeidsliv og migrasjon) og Utdanning 2020 ved Norges forskningsråd, har muliggjort videreføringen av datainnsamlingen inn i skolen.

Delprosjektet «*Eksklusjon og inklusjon i overgangen til skolen – Betydningen av atferdsproblemer og sosial kompetanse blant jenter og gutter*» er finansiert av VAM-programmet. Her studerer Agathe Backer-Grøndahl (ph.d.-stipendiat) og Martina Narayanan (post doc.-stipendiat) betydningen av sosial kompetanse og atferdsproblemer for barns trivsel og tilpasning i barnehagen, og for sosial og skolefaglig fungering de første skoleårene. De vil også undersøke utviklingsbaner for sosial kompetanse og atferdsproblemer fra tidlig barnealder til skolealder, og studere hvilken betydning disse har for barns tilpasning og fungering i skolen.

Delprosjektet «*Betydningen av barnehage og hjemmemiljø for læring og sosial tilpasning i overgangen til skolen og i tidlig skolealder*» er finansiert av Utdanning 2020-programmet. Prosjektet er et samarbeid mellom Atferdssenteret og Høgskolen i Vestfold, gjennom Thomas Moser (professor). Her studerer Imac Maria Zambrana (post doc.) ved Atferdssenteret betydningen av språkstimulering i barnehagen for barns språkutvikling, med et spesielt blikk på barn i risiko for forsinket språkutvikling. Hilde Dehnæs Hogsnes (ph.d.-stipendiat) ved Høgskolen i Vestfold, som studerer barnehagens og hjemmemiljøets betydning for barns overgang fra barnehage til skole, er også finansiert av dette prosjektet.

Tidlig innsats for barn i risiko (TIBIR)

Forskningen knyttet til prosjektet Tidlig innsats for barn i risiko (TIBIR) har nå evaluert tre av modulene: Rådgivning til foreldre, sosial ferdighetsopplæring, PMTO som gruppetiltak og sosial ferdighetstrening. Det har blitt gjennomført en randomisert studie av hver intervensjonsmodul med unntak av konsultasjonsmodulen for ansatte i barnehage og skole. Arbeidet med evalueringsstudien av konsultasjonsmodellen er påbegynt og vil bli gjennomført i løpet av 2014–2015. Forskningsprosjektet TIBIR har vært gjennomført i samarbeid med Trondheim kommune, Sola kommune, Larvik kommune, Lørenskog kommune, Harstad kommune, Kristiansand kommune, Haugesund kommune, Nesodden kommune, bydelene Grorud og Østensjø i Oslo og Eidsvoll kommune. Truls Tømmerås har blitt ansatt som stipendiat for å analysere modererende og medierende faktorer i TIBIR-modulene. Som en del av stipendiatstillingen (25 %) har han også ansvar for å sikre datainnsamlingene til evalueringsstudien av konsultasjonsmodulen.

Pilotering av tidlig hjemmebasert intervensjon. Det har blitt igangsatt et samarbeidsprosjekt med RBUP Øst og Sør med mål om å utrede mulighetene for å innføre og evaluere/pilotere Nurse Family Partnership (NFP) – en intervensjon med solid evidens og implementeringsstrategi for utsatte mødre med barn i spedbarnsalder. Det har blitt etablert en arbeidsgruppe bestående av John Kjøbli og Anett Apeland og tre fagpersoner fra RBUP Øst og Sør som skal gjennomføre dette arbeidet. I løpet av 2013 gjennomførte arbeidsgruppen en studietur for å besøke NFP-fagmiljøene i England og Skottland, deltok i samtaler med fagutviklerne for å undersøke betingelsene for å implementere intervensjonen og foretok beregninger av antallet familier i målgruppen for NFP.

Pilotering av Modular Approach to Therapy for Children (MATCH). Det er etablert en arbeidsgruppe bestående av to fagpersoner fra Atferdssenteret (John Kjøbli og Hanne Laland) og to fagpersoner fra RBUP Øst og Sør for å innføre og evaluere MATCH i Norge. Dette er en såkalt modulær intervensjon som skreddersyr og kombinerer komponenter fra fire ulike evidensbaserte intervensjoner (én rettet mot atferdsvansker, én mot angst, én mot depresjon og én mot traumer) ut fra barnas behov og utfordringer. MATCH har vist seg å ha god effekt både på internaliserte og eksternaliserte problemer i et utvalg barn i alderen 6 til 13 år med ulik grad av komorbide lidelser. Arbeidsgruppen er i gang med å gjennomføre arbeidet knyttet til å implementere og tilpasse den kliniske manualen til norske forhold, samt det forskningsmessige arbeidet knyttet til å prøve ut og evaluere MATCH i Norge.

Risiko og levekårsutvikling for ulike grupper barn. En longitudinell analyse gjennom utvikling av indikatorer

Prosjektet ledes av professor Ivar Frønes som er tilknyttet Atferdssenteret i en bistilling. Oppdatering og utvidelse av nytt datasettet ble etter kvalitetssikring ferdigstilt våren 2013. Første publisering basert på nye data kommer våren 2014 i en ny og utvidet utgave av boka «Risiko og marginalisering», hvor kvaliteter ved skolen trekkes inn som en viktig faktor ved barns levekår.

Logistikkteamet

Forskningsavdelingens logistikkteam har i 2013 vært involvert i flere prosjekter i forskjellige faser. Teamets medlemmer har vært involvert i oppstarten av effektstudiene av *Funksjonell Familierapi* og konsultasjonsmodellen i *Tidlig innsats for barn i risiko*, og bistått under planleggingen og oppstarten av datainnsamling i disse prosjektene. I studien *Barns sosiale utvikling* har fokuset vært på datainnsamling fra lærere i første og andre klasse i sammenheng med at den første kohorten med barn startet i andre klasse på barneskolen og kohort nummer to begynte i første klasse.

Oppgaver som opplæring og oppfølging av datainnsamleren; drift, vedlikehold og videreutvikling av databaser og datainnsamlingsverktøy; samt kontroll og registrering av innkomne data har stått sentralt i perioden. I tillegg til nye og pågående datainnsamlinger har teamets medlemmer arbeidet med bearbeiding og klargjøring av forskningsdata for analyse i studiene *Barns sosiale utvikling*, *Positiv atferdsstøtte i skolen* og effektevalueringen av *Multifunc* (eksternt oppdrag). Logistikkteamet har også vært ansvarlig for arbeidet med datasikkerhetsrutiner og internkontroll for forskningsaktiviteten ved senteret.

Logistikkteamet har i 2013 bestått av *Kristin Nordahl* (leder og observasjonsdata-ansvarlig), *Asgeir Røyrrhus Olseth* (forskningskonsulent), *Bjørn Arild Kristiansen* (data manager), *Görel Eriksson Bringedal* (prosjektkoordinator *Barns sosiale utvikling*, i foreldrepermisjon til juni), *Inger-Hege Kristiansen* (vikar for *Görel* fram til juni), *Sivarajan Rajah* (forskningsmedarbeider), og *Truls Tømmerås* (ph.d.-kandidat og ansvarlig for arbeidet med konsultasjonsmodellen i *Tidlig innsats for barn i risiko*). I tillegg til de faste medlemmene, har kodetrenere *Solveig Kjeserud* og *Teresa Montero* vært tilknyttet logistikkteamet. For å løse arbeidsoppgaver som innhenting, skanning og koding av data, har teamet benyttet seg av i alt ni timeansatte assistenter.